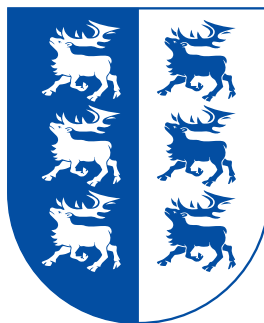

POROTALOUDEN KEHITYS: tilastokatsaus 2013–2024

SISÄLLYS

Johdanto -----	1 -
Poromiehet yhä useammin naisia-----	2 -
Poromäärät kestäväällä tasolla -----	4 -
Ilmastonmuutos vaikuttaa kannattavuuteen -----	5 -
Pedot tuhoavat poronhoitajan pääomaa-----	6 -
Teurastulo on kasvanut-----	7 -
Porotalouden rakenne monipuolinen ja kehittyvä-----	8 -
Kustannusten nousu-----	9 -

JOHDANTO

Paliskuntain yhdistys on tarkastellut porotalouden kannattavuuden tunnuslukuja kuluneiden kymmenen poronhoitovuoden ajalta alkaen poronhoitovuodesta 2013–2014 viimeksi päättyneeseen poronhoitovuoteen 2023–2024.

Tällä aikajaksolla vuodet 2014–2018 näyttäytyivät usealla mittarilla kasvun vuosina, kun taas vuosina 2020–2022 on ollut selkeä notkahdus alaspäin, mikä näkyy myös eloporomäärissä. Notkahduksen taustalla ovat tuhotalvet ja vaikeat poronhoitovuodet, joista elpymiseen on mennyt muutama vuosi.

Poronhoito on tyypillisesti koko suvun elinkeino, mikä näkyy poronomistajien ikä- ja sukupuolijakaumassa. Poronomistajissa on kaikenikäisiä ja nuorten osuus ikärakenteessa on varsin tasapainoinen. Naisten lukumäärä on myös ollut tasaisesti kasvussa.

Poronlihan hintakehitys on ollut tasaisen nousujohteinen tarkastelujaksolla, ollen viime poronhoitovuonna 2023–2024 korkein tilastoinnin historian aikana: 12,41 €/kg. Samalla poronlihan tuotantomäärät ovat pysyneet 1,6–2 miljoonan kilon haarukassa. Tuotantomääriin vaikuttavat merkittävästi koko kymmenvuotiskaudella paitsi tuhotalvet, myös erityisesti viimeisen viiden vuoden aikana kestävämmän suureksi nousseet petovahingot.

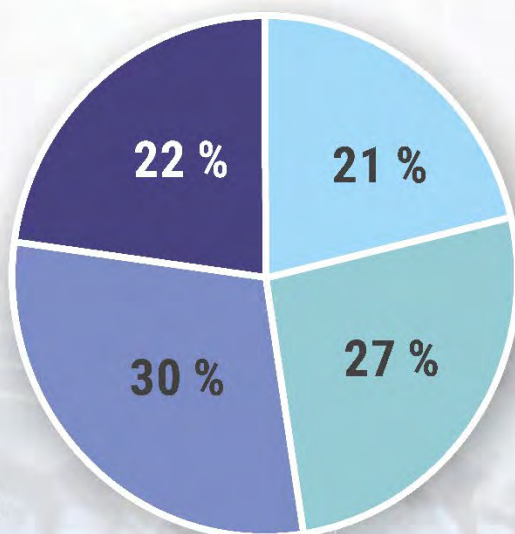
POROMIEHET YHÄ USEAMMIN NAISIA

Poronomistajien kokonaismäärä on pysynyt vakaana kymmenen vuoden tarkastelujaksolla ja poronomistajien ikäjakauma on nykyään hyvin tasapainoinen. Nuoria alle 25-vuotiaita poronomistajia on kaikkiaan noin viidennes (21 %), samoin kuin varttuneempaa polvea, eli yli 65-vuotiaita (22 %) (Kuva 1).

PORONOMISTAJAT IKÄLUOKITTAIN

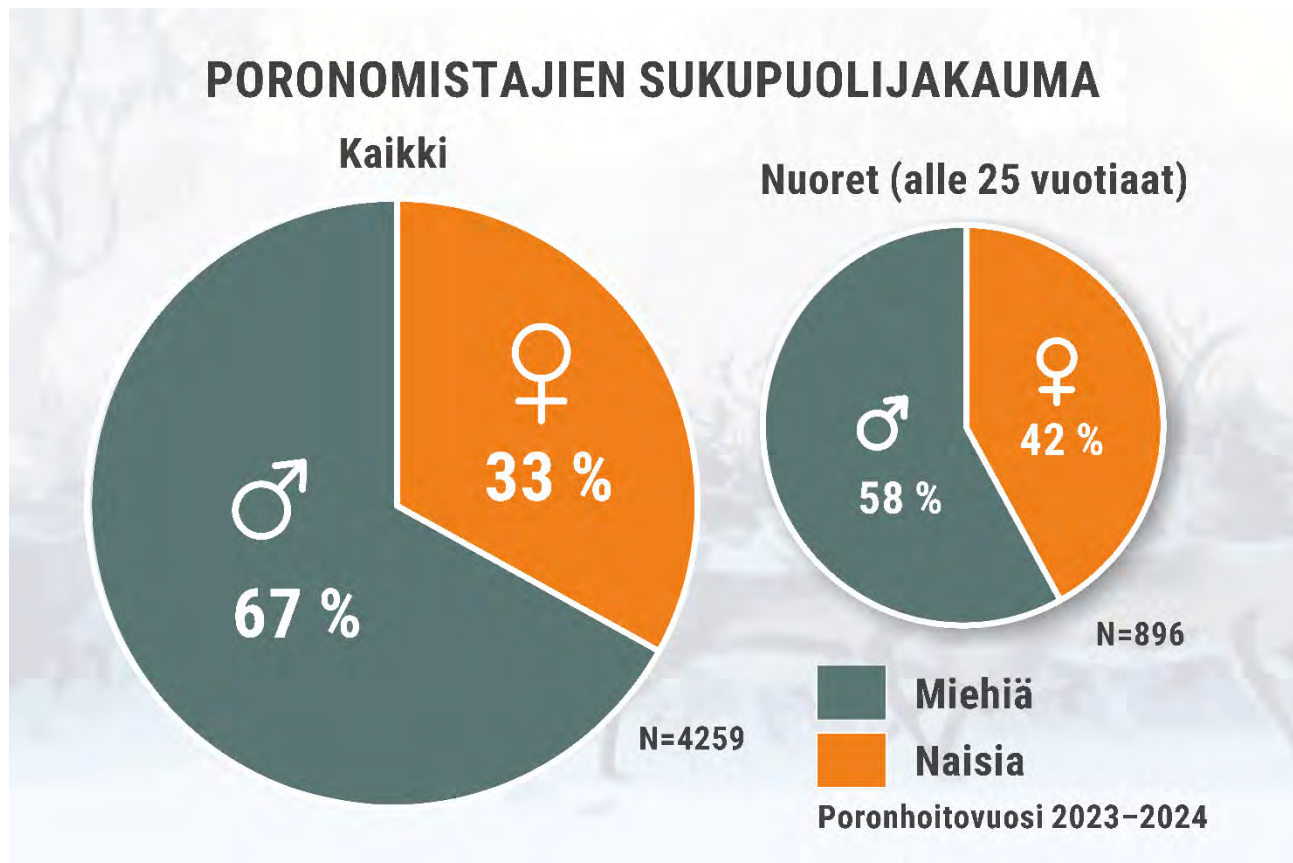
N=4259
Poronhoitovuosi
2023–2024

Ikä 0–24 25–44 45–64 65–

Kuva 1: Poronomistajien ikärakenne poronhoitovuonna 2023–2024

Poronomistajuus on historiallisesti ollut valtavaihtoisesti miehillä, sillä työ on fyysisesti hyvin raskasta – historiasta muistuttaa edelleen ammattinimike ”poromies”. Mutta ajat muuttuvat. Vaikka miehiä on poronomistajissa vielä tälläkin hetkellä tuplasti enemmän kuin naisia, on naisten osuus ollut viime vuosina selkeästi kasvussa. Poronomistajien sukupuolijakauman tasautuminen näkyy eritoten nuorissa, alle 25-vuotiaissa tyttöjen ja poikien osuus on jo selkeästi tasaantumaan päin. (Kuva 2)

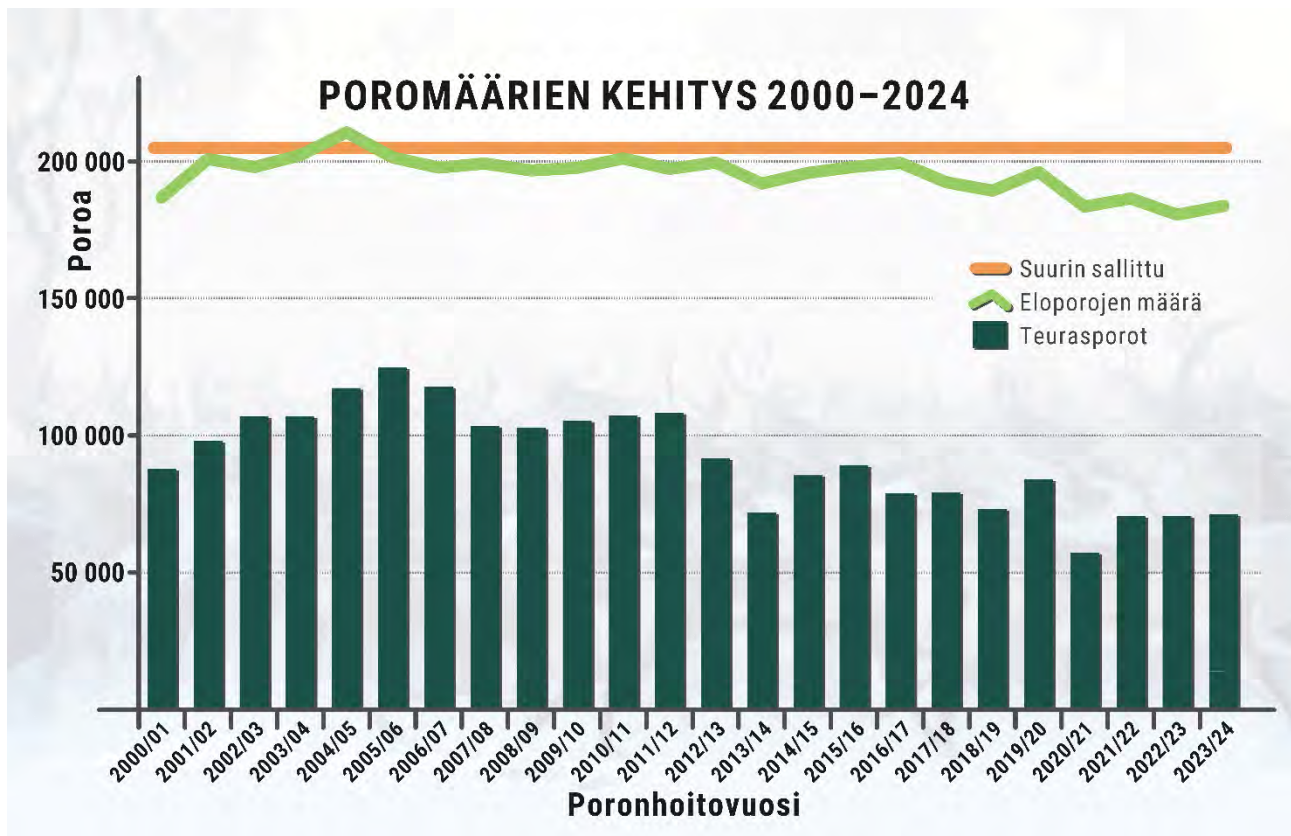
Kuva 2: Naisten ja miesten osuudet kaikissa poronomistajissa ja nuorten naisten ja miesten osuudet (alle 25-vuotiaat)

Perinteisesti ja nykyäänkin eri sukupolvet osallistuvat poronhoitotöihin kukin kykynsä mukaan. Sukupuolten välinen tasa-arvoisuus poronhoidossa heijastelee kulttuurissa laajemminkin tasa-arvoistuneita asenteita. Myös teknologialla on historiallisesti tarkastellen osuutensa, sillä se on tuonut helpotusta työn fyysiseen raskauteen.

POROMÄÄRÄT KESTÄVÄLLÄ TASOLLA

Jokaiselle paliskunnalle on määritelty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella suurin sallittu eloporomäärä, joka tarkistetaan kymmenen vuoden välein. Suurimpien sallittujen poromäärien tarkistamisen yhteydessä Luonnonvarakeskus inventoi paliskuntakohtaisesti myös eri laiduntyyppit ja niiden kunnon. Samalla pyritään arvioimaan muita tekijöitä, kuten muun maankäytön kokonaisvaikutuksia, poronhoitoon ja laidunten käyttöön.

Poronhoitoalueen suurin sallittu poromäärä on 203 700. Koko poronhoitoalueen eloporomäärässä on pysytty tämän alla jo kahdenkymmenen vuoden ajan. Vaikka paliskuntakohtaisia suurimman sallitun ylityksiä on ollut yksittäisissä paliskunnissa, ovat alitukset olleet samalla toisissa paliskunnissa lukumäärällisesti huomattavasti suurempia. Joissakin paliskunnissa aliluvussa on tosiasiallisesti oltu jo pitkään, mikä johtuu kestäättömän suurista petomääristä näillä alueilla. (Kuva 3)

Kuva 3: Poromäärien kehitys 2000–2024

Eloporojen kokonaismäärän hienoiseen laskuun tarkastellulla kymmenvuotiskaudella ovat vaikuttaneet erityisesti katovuodet sekä kasvava petopaine.

Teuraiden määrässä on tapahtunut pientä heilahtelua vuosien varrella, mutta viimeksi päättynyt poronhoitovuosi 2023–2024 on kuitenkin kutakuinkin samoissa lukemissa teuras- ja tuotantomäärän osalta kuin kymmenen vuotta sitten. Teuraiden keskipainossa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, mikä kertoo etenkin sulan maan ajan laitumien vakaasta kunnosta, sillä valtaosa teurastuksista tehdään loka-marraskuussa. Teuraaksi päätyvät porot ovat olleet tuolloin vähintään puoli vuotta täysin luonnon ravinnon varassa.

ILMASTONMUUTOS VAIKUTTAA KANNATTAVUUTEEN

Ilmastomuutos on lisännyt talviaikaista lämpötilojen sahaamista nollan molemmiin puolin, mikä aiheuttaa jääkerrostumia laitumille. Vaikeiden laidunolosuhteiden sattuessa porojen voi olla mahdotonta kaivaa ravintoa jää- ja lumikerrosten alta. Toisaalta alkutalven lauhat ja märät olosuhteet voivat johtaa lumipeitteen kerrostumisen märän maan päälle, mikä saa aikaan laitumien homehtumisen. Poro haistaa laitumien pilaantumisen ja alkaa etsiä soveltuvampaa laidunta, mikä lisää paimennuksen tarvetta ja työtä porojen pitämisessä oikeilla laidunalueilla. Eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi porojen talviaikainen lisäruokinta on ollut tehokas keino selvitä vaikeista laidunolosuhteista. Lisäruokinta kuitenkin nostaa porotalouden kokonaiskustannuksia.

Vaikka katovuosista 2020–2022 on vähitellen toivuttu, petotilanne verottaa paikoin edelleen kohtuuttoman paljon teurastuotantoa.

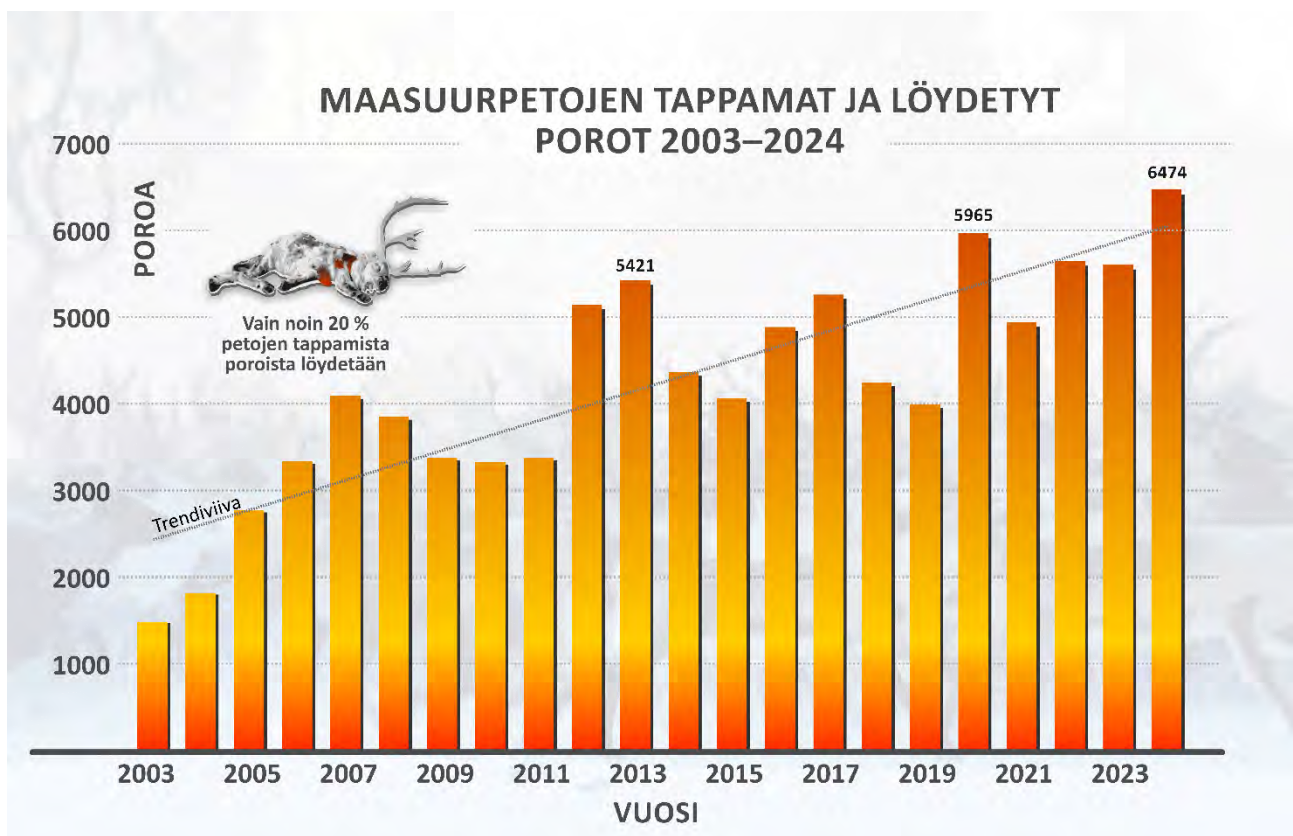
PEDOT TUHOAVAT PORONHOITAJAN PÄÄOMAA

Petokannat poronhoitoalueella ovat kasvaneet, mikä on luonnollisesti lisännyt petojen tappamien porojen määrää. Samalla petotuhoalueet ovat laajentuneet eteläiseltä ja kaakkoiselta poronhoitoalueelta pohjoisemmaksi. Paikoitellen tilanne on romahduttanut porokannat ja tehnyt luontaisen kannan ylläpidon mahdottomaksi. Talouden näkökulmasta pedot tuhoavat poronhoitajan pääomaa: poroja, jotka tuottavat aikanaan uusia poroja.

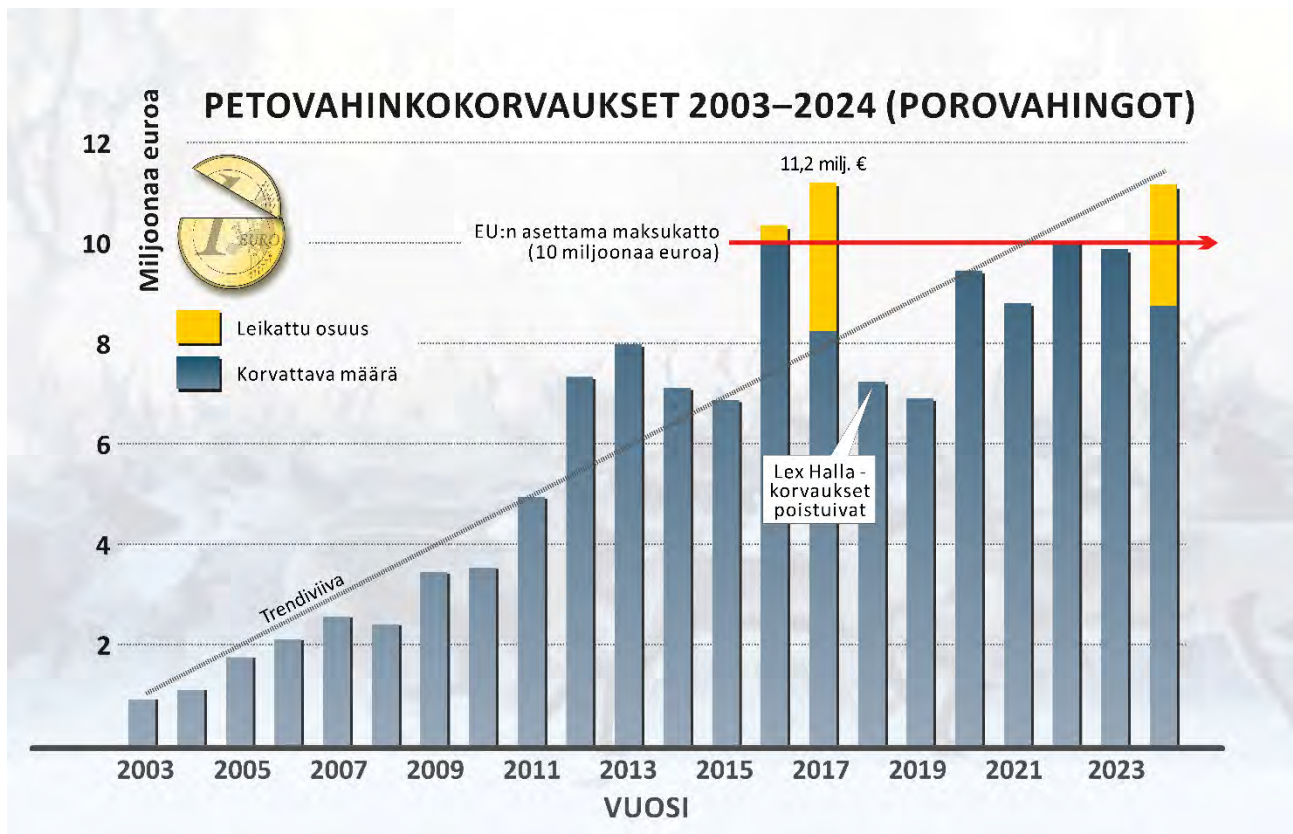
Pedon tappamista poroista löytyy keskimäärin vain viidennes, mikä tarkoittaa, että vuosittain jopa 30 000 poroa katoaa petojen suihin. Etenkin lumettoman ajan löytymätön hävikki on mittavaa. (Kuva 4)

Petovahinkokorvaukset ovat kymmenen vuoden aikana toistuvasti ylittäneet niihin valtion talousarviossa varatun määrärahan ja pyörineet lähellä EU:n määrittämää 10 miljoonan euron maksukattoa. Useampina vuosina korvauksia löydettyistä vahingoista on leikattu ja maksettu poronomistajille vain osittain. (Kuva 5)

Korvausmääräraha on alimitoitettu suhteessa toteutuviin ja löytyviin vahinkoihin. Korvauksia maksetaan leikattuna ja keskimäärin reilun vuoden viiveellä vahinkotapahtumasta. Tilanne on jo pitkään ollut monen paliskunnan ja poronhoitajan kannalta kohtuuton.

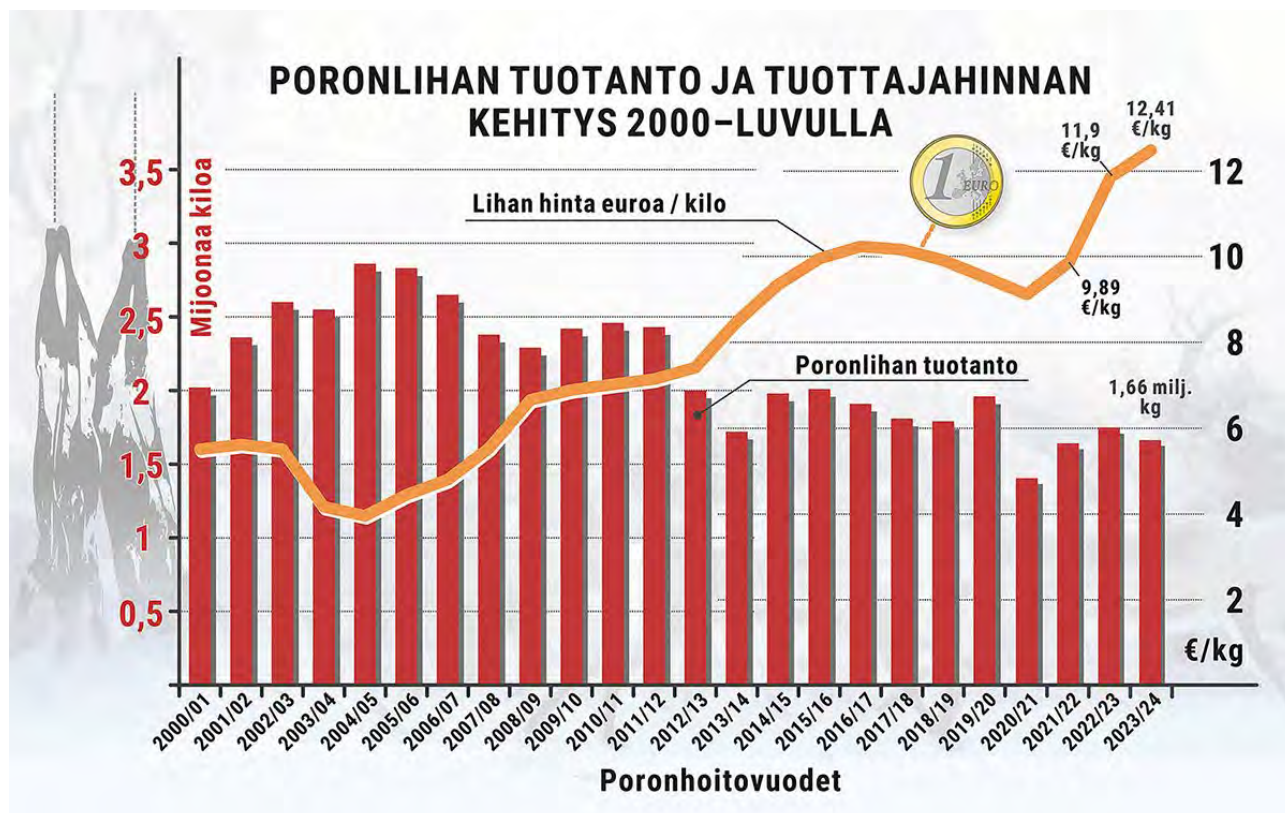
Kuva 4: petojen tappamat ja löydettyt 2003–2024

Kuva 5: Petovahinkokorvaukset 2003–2024 (milj.€)

TEURASTULO ON KASVANUT

Petopolitiikan ja ilmastonmuutoksen asettamista haasteista huolimatta poronlihasta saatavat tulot teurastuloina tarkastellen ovat olleet kasvusuuntaiset. Poronhoitovuonna 2020–2021 koettiin lihamarkkinoilla pitkälti koronan aiheuttamista poikkeusoloista aiheutunut notkahdus, mutta sen jälkeen kasvu jatkui entistä vahvempana. Kilohinnan kasvu pysyi maltillisena useita vuosia, kunnes poronhoitovuonna 2022–2023 se nousi huomattavasti, yli 27 % edellisvuodesta. Poronlihan arvostus sekä rajallinen saatavuus ja vahva suoramyynti ovat vaikuttaneet positiivisesti hintakehitykseen. Kymmenessä vuodessa teurastulo on kasvanut yli 30 %. (Kuva 6)

Kuva 6: Poronlihan tuotanto- ja tuottajahinnan kehitys 2000-luvulla

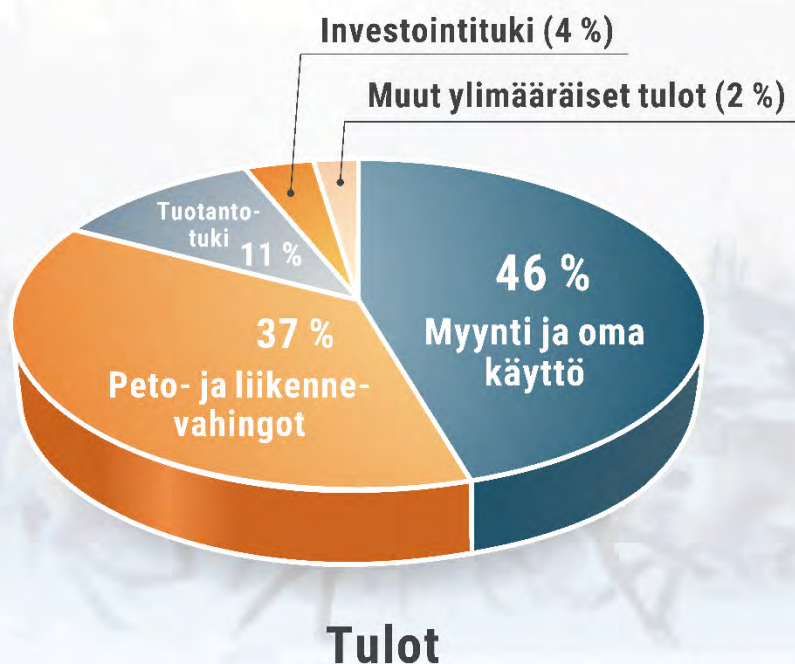
POROTALOUDEN RAKENNE MONIPUOLINEN JA KEHITTYVÄ

Poronhoitoa harjoitetaan pääelinkeinona sekä merkittävänä sivuelinkeinona. Niin historiallisesti kuin nykyäänkin, poronhoito osana perheiden toimeentulon kokonaisuutta mahdollistaa pohjoisissa kylissä asumisen. Alkutuotannon lisäksi poronhoitoon kytkeytyy liitännäiselinkeinoja, joista keskeisimmät ovat lihan ja muiden pororaaka-aineiden jalostus sekä matkailu.

Porotaloudessa pääasialliset tulon lähteet muodostuvat lihan ja muiden tuotteiden myynnistä sekä poromatkailun monenlaisista tuotteista ja palveluista. Poromatkailusta tulevat tulot eivät kuitenkaan näy porotalouden tunnusluvuissa, sillä niitä ei tilastoida porotalouden tulona. Poromatkailu on poronhoitoon tiiviisti kytkeytyvää erillistä yritystoimintaa. (Kuva 7)

Markkinavetoisesti kehittyneessä porotaloudessa tuotantotukien osuus (investointituet ja tuotantotuet) on pieni, noin 13–16 %. (ks. myös Luonnonvarakeskus: [Taloustohtori](#))

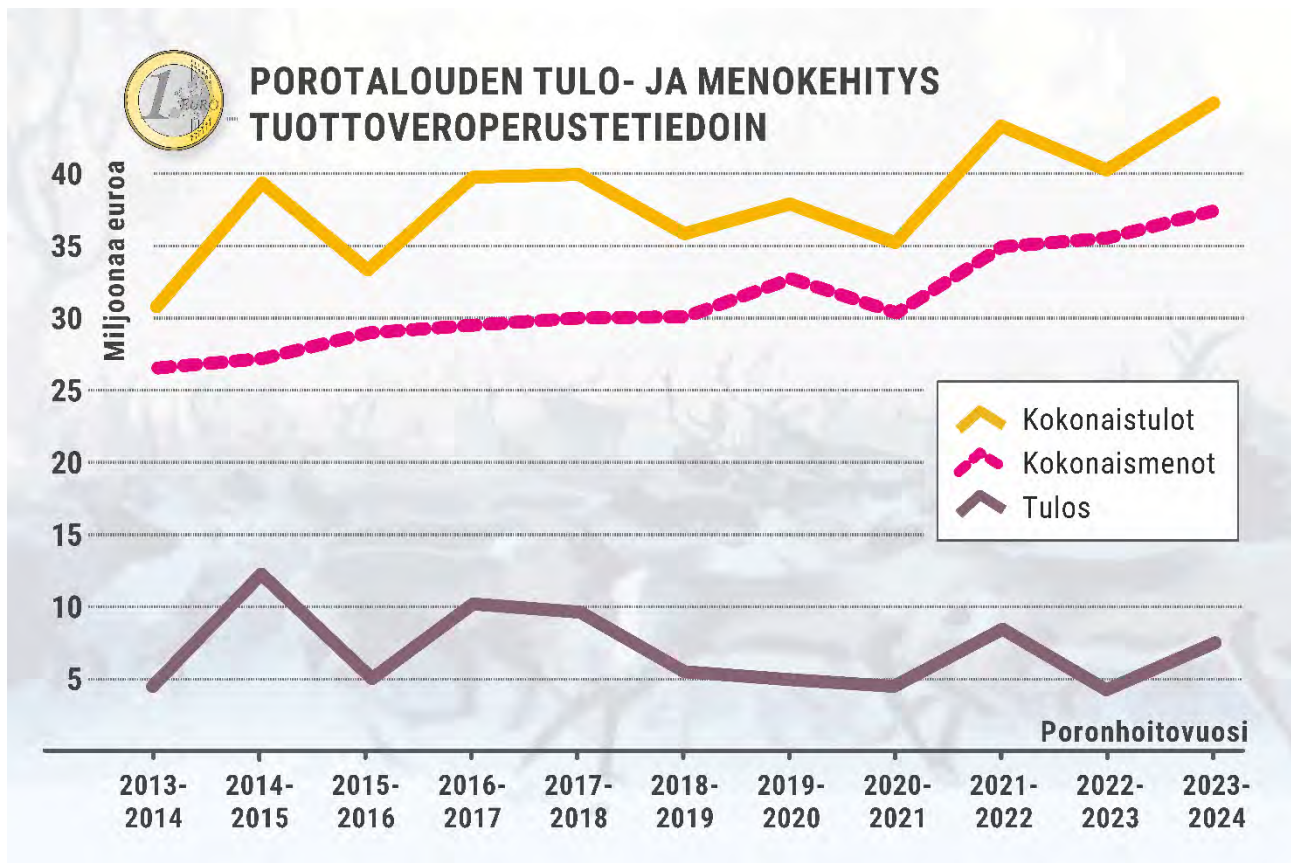
PORONHOITOVUODEN 2023–2024 TULOT

Kuva 7: Poronhoitovuoden 2023–2024 tulot. Poromatkailusta tulevat tulot eivät näy porotalouden tilastoissa. Peto- ja liikennevahingot tilastoidaan tulona, vaikka ne ovat korvauksia menetetystä tulosta.

KUSTANNUSTEN NOUSU

Porotalouden tulot ovat kasvaneet 14,5 % verran poronhoitovuodesta 2014–2015. Päättäneenä poronhoitovuonna 2023–2024 tulot nousivat 12 % edellisvuodesta. Nousua selittävät pääasiassa petokorvaukset, sillä korvaukset tilastoidaan porotalouden tulona, vaikka kyseessä on menetetystä tulosta tai pääomasta saatava korvaus. Menot sen sijaan ovat tehneet harppauksen ylöspäin viimeisten kymmenen vuoden aikana, yhteensä 37 %. Menojen kasvu noudattelee yhteiskunnassa vallitsevaa, yleistä hintatason nousua. Poronhoitovuoden 2023–2024 menot olivat 5 % suuremmat kuin edellisvuonna. Kokonaistulos on laskenut kymmenen vuoden takaiseen verrattuna 36 %, samalla on huomattava, että vuotuinen vaihtelu on ollut välillä jyrkkääkin. (Kuva 8)

Kuva 8: Porotalouden tulo- ja menokehitys vuosilta 2014–2024